

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Europese productnormen en privaatrechtelijke normstelling

Veldt, G.M.

Citation

Veldt, G. M. (2020, June 10). *Europese productnormen en privaatrechtelijke normstelling*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/106087>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/106087>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/106087> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Veldt, G.M.

Title: Europese productnormen en privaatrechtelijke normstelling

Issue Date: 2020-06-10

Europese productnormen en privaatrechtelijke normstelling

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof. mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op woensdag 10 juni 2020
klokke 15.00 uur

door

Geertruida Maria Veldt

geboren te Castricum

in 1985

Promotor: prof. mr. H.J. Snijders

Promotiecommissie: prof. mr. W.H. van Boom
prof. mr. H.B. Krans
prof. mr. M.H. Wissink (Rijksuniversiteit Groningen)
prof. mr. L.A.J. Senden (Universiteit Utrecht)

Aan mijn ouders, René, Guus en de kleine

Verkorte inhoudsopgave

Europese productnormen en privaatrechtelijke normstelling	I
Verkorte inhoudsopgave.....	IV
Uitgebreide inhoudsopgave	VII
Afkortingenlijst	XVIII
1 Inleiding.....	1
1.1 <i>Introductie en historie.....</i>	1
1.2 <i>Aanleiding, vraagstelling en doelstelling .....</i>	8
1.3 <i>De elementen van de vraagstelling en afbakening.....</i>	12
1.4 <i>Methode, plan van behandeling en verdere relevantie .....</i>	18
1.5 <i>Begrippen en definities in relatie tot normen .....</i>	24
1.5.1 <i>Algemene terminologie .....</i>	24
1.5.2 <i>Terminologie die samenhangt met overheidsregulering.....</i>	28
1.5.3 <i>Terminologie die samenhangt met alternatieve regulering .....</i>	31
2 Europese productnormen en het systeem waarin zij zijn ingebed	38
2.1 <i>Inleiding .....</i>	38
2.2 <i>Bronnen van Europese productnormen en hun toepassingsbereik.....</i>	39
2.3 <i>Totstandkoming van Europese productnormen, hun inhoud en het harmonisatieniveau.....</i>	52
2.4 <i>Verplichtingen van marktdeelnemers in relatie tot Europese productnormen (Normadressaten) .....</i>	70
2.4.1 <i>Fabrikant en producent .....</i>	71
2.4.2 <i>Gemachtigde.....</i>	85
2.4.3 <i>Importeur.....</i>	89
2.4.4 <i>Distributeur.....</i>	93
2.5 <i>Implementatie, toezicht en handhaving .....</i>	99
2.5.1 <i>Het Europese kader .....</i>	99
2.5.2 <i>De nationale implementatie, het toezicht en de handhaving .....</i>	105
2.6 <i>Samenvattende conclusies.....</i>	112
3 Beschermingsbereik van Europese producteisen en bijbehorende verplichtingen vanuit Europees perspectief.....	116
3.1 <i>Inleiding .....</i>	116
3.2 <i>Het kader van de beginselen van EU-recht .....</i>	119
3.3 <i>Drie arresten over het harmonisatie- en beschermingsbereik en de rol van het doeltreffendheidsbeginsel.....</i>	127
3.4 <i>Doelen en te beschermen belangen.....</i>	141
3.5 <i>Gevolgen van het Europese kader voor privaatrechtelijke normstelling .....</i>	148

4	Randvoorwaarden voor het toekennen van betekenis aan geharmoniseerde normen.....	155
4.1	<i>Inleiding .....</i>	155
4.2	<i>Privaatrechtelijke theorievorming over de betekenis van alternatieve regulering voor privaatrechtelijke normstelling .....</i>	156
4.3	<i>De legitimatie van geharmoniseerde normen.....</i>	162
4.3.1	Reeds geïdentificeerde voor- en nadelen van het gebruik van geharmoniseerde normen ...	163
4.3.2	Proces van totstandkoming geharmoniseerde normen	168
4.3.3	Externe controle op geharmoniseerde normen	179
4.4	<i>Gevolgen voor privaatrechtelijke normstelling .....</i>	210
5	De vertaalslag van Europese productnorm naar privaatrechtelijke normstelling	216
5.1	<i>Inleiding .....</i>	216
5.2	<i>Verbinding en autonomie.....</i>	217
6	Contractuele normstelling	224
6.1	<i>Inleiding .....</i>	224
6.2	<i>Algemene contractuele normstelling .....</i>	226
6.2.1	Internationale theorie en buitenlands recht	226
6.2.2	Nederlands recht – algemeen kader.....	229
6.2.3	Nederlands recht – feitenrechtspraak over normalisatienormen	251
6.3	<i>De bijzondere contractuele norm van conformiteit bij koop.....</i>	263
6.3.1	Buitenlands recht.....	263
6.3.2	Nederlands recht – algemeen kader.....	268
6.3.3	Nederlandse recht – feitenrechtspraak over normalisatienormen	278
6.4	<i>De gevolgen van betekenis bij contractuele normstelling .....</i>	282
6.4.1	Algemene contractuele normstelling.....	282
6.4.2	Bijzondere contractuele normstelling: koop.....	292
6.5	<i>Beperkingen aan contractuele normstelling uit hoofde van productnormen .....</i>	296
6.6	<i>Conclusie .....</i>	303
7	Buitencontractuele normstelling	306
7.1	<i>Inleiding .....</i>	306
7.2	<i>Productaansprakelijkheid .....</i>	306
7.2.1	Introductie en algemene uitgangspunten	306
7.2.2	Betekenis voor de verweren	315
7.2.3	Betekenis voor gebrekkigheid.....	322
7.2.4	Tussenconclusie	349
7.3	<i>Onrechtmatige daad.....</i>	354
7.3.1	Strijd met de wet, relativiteit en toerekenbaarheid	356
7.3.2	Strijd met het ongeschreven recht	382
7.3.3	Tussenconclusie	445
7.4	<i>Bijzondere buitencontractuele en hybride normen .....</i>	448
7.5	<i>Het vereiste van causaal verband .....</i>	456

7.5.1	Buitenlands recht	457
7.5.2	Nederlands recht	458
7.5.3	Tussenconclusie	468
7.6	<i>Conclusie</i>	469
8	Slotbeschouwing	470
8.1	<i>Inleiding</i>	470
8.2	<i>Beantwoording van de hoofdvraag aan de hand van de voorgaande hoofdstukken</i>	470
8.3	<i>De opbrengst van de vergelijking met rechtspraak over andere wettelijke eisen en andere normalisatienormen (hoofdstukken 6 en 7)</i>	477
8.4	<i>Nadere normatieve duiding</i>	482
8.5	<i>Gezichtspunten ter bepaling van de betekenis van Europese productnormen voor de normstelling in het privaatrecht</i>	484
8.6	<i>Resterende observaties, aandachtspunten en aanbevelingen</i>	491
8.7	<i>Hoe nu verder?</i>	497
	Summary	503
	Annex I – Rechtspraakonderzoek over normalisatienormen	517
	Annex II – Schema’s behorende bij hoofdstuk 6 en hoofdstuk 7	521
	Literatuurlijst	523
	Rechtspraakregister	569
	Verordeningen, richtlijnen en andere besluiten van de instellingen van de EU	587
	Curriculum Vitae	595

Uitgebreide inhoudsopgave

Europese productnormen en privaatrechtelijke normstelling	I
Verkorte inhoudsopgave	IV
Uitgebreide inhoudsopgave	VII
Afkortingenlijst	XVIII
1 Inleiding	1
1.1 <i>Introductie en historie</i>	1
1 1.1.1 Introductie	1
2 1.1.2 Historie	3
1.2 <i>Aanleiding, vraagstelling en doelstelling</i>	8
3 1.2.1 Aanleiding	8
4 1.2.2 Vraagstelling	10
5 1.2.3 Doelstelling	11
1.3 <i>De elementen van de vraagstelling en afbakening</i>	12
6 1.3.1 Europese productnormen	12
7 1.3.2 Privaatrechtelijke normstelling	15
8 1.3.3 Rechtsverhoudingen	17
1.4 <i>Methode, plan van behandeling en verdere relevantie</i>	18
9 1.4.1 Methode	18
10 1.4.2 Plan van behandeling	22
11 1.4.3 Verdere relevantie	22
1.5 <i>Begrippen en definities in relatie tot normen</i>	24
12 1.5.1 Introductie	24
13 1.5.1.1 Algemene terminologie	24
14 1.5.1.2 Normen (<i>standards</i>) en standaarden (<i>standards</i>)	24
15 1.5.1.3 Open (<i>standards</i>) en gesloten normen (<i>rules</i>)	25
16 1.5.1.4 Soorten normen naar inhoud en/of reguleringstechniek	26
17 1.5.1.5 Soorten normen naar doel	27
18 1.5.1.6 Technische specificatie (<i>technical specification</i>)	28
19 1.5.2 Terminologie die samenhangt met overheidsregulering	28
20 1.5.2.1 Wettelijke eisen en technische voorschriften (<i>technical regulations</i>)	28
21 1.5.2.2 Producteisen	30
22 1.5.2.3 Productformaliteiten en <i>formal non-compliance</i>	30
23 1.5.2.4 Pre- en post-marketingverplichtingen (<i>pre- and post-marketing obligations</i>)	30
24 1.5.3 Terminologie die samenhangt met alternatieve regulering	31
25 1.5.3.1 Normalisatie of standaardisatie (<i>standardisation</i>)	31
26 1.5.3.2 Normalisatienormen, technische normen en technische standaarden (<i>technical standards</i>)	31
27 1.5.3.3 Europese normen (EN-normen), nationale normen (NEN-normen) en internationale normen (ISO-normen)	32
28 1.5.3.4 Geharmoniseerde normen (<i>harmonised standards</i>)	33
29 1.5.3.5 Bijzondere categorie normalisatienormen: kwaliteitsmanagementstandaarden	34
30 1.5.3.6 Branchennormen en andere private normen	35

	28	<i>Transnational private regulation</i>	36
2		Europese productnormen en het systeem waarin zij zijn ingebed	38
2.1		<i>Inleiding</i>	38
	29	Algemeen.....	38
2.2		<i>Bronnen van Europese productnormen en hun toepassingsbereik</i>	39
	30	Sectorspecifieke richtlijnen en verordeningen – <i>lex specialis</i>	39
	31	RAPV als horizontale richtlijn – <i>lex generalis</i>	40
	32	Richtsnoeren als middel bij uitleg (<i>guidance documents</i>).....	43
	33	Kwalificatieperikelen en samenloop van verschillende richtlijnen en verordeningen	44
	34	Toepassingsreis: in de handel brengen (<i>placing on the market</i>) en op de markt brengen (<i>making available on the market</i>)	48
	35	Territoriaal toepassingsbereik.....	51
2.3		<i>Totstandkoming van Europese productnormen, hun inhoud en het harmonisatieniveau</i>	52
	36	Algemeen.....	52
	37	Harmonisatiegrondslag, subsidiariteit, evenredigheid, risicoanalyse en -management...53	
	38	Het voorzorgsbeginsel	57
	39	Gesloten producteisen	60
	40	Essentiële eisen in combinatie met geharmoniseerde normen	65
	41	Het algemene veiligheidsvereiste onder de RAPV	67
	42	Maximumharmonisatie	69
2.4		<i>Verplichtingen van marktdeelnemers in relatie tot Europese productnormen (Normadressaten)</i>	70
	43	De verhouding productnormen en overige verplichtingen van marktdeelnemers.....	70
2.4.1		Fabrikant en producent	71
	44	Verschil ‘fabrikant’ en ‘producent’	71
2.4.1.1		Pre-marketingverplichtingen fabrikant c.q. producent.....	72
	45	Conformiteitsverplichting.....	72
	46	Documentatieplicht (technische documentatie).....	72
	47	Conformiteitsbeoordeling en <i>Notified Bodies (NBs)</i>	73
	48	Conformiteitsverklaring (<i>DoC</i>).....	76
	49	CE-markering	78
	50	Informatieplichten ter identificatie en traceerbaarheid	79
	51	Informatieplicht voor het gebruik van het product.....	80
	52	Nieuw: plicht tot het bieden van voldoende verhaal	80
2.4.1.2		Post-marketingverplichtingen fabrikant en producent	81
	53	Productbewakingsplicht, registratieplicht en informatieplicht jegens distributeur.....	81
	54	Corrigerende acties: waarschuwen, terugnemen, terugroepen	81
	55	Meldplicht jegens autoriteiten – klikplicht.....	83
	56	Medewerkingsplicht jegens autoriteiten op verzoek.....	84
2.4.2		Gemachtigde.....	85
	57	‘Gemachtigde’ onder het Modelbesluit en de nieuwe Markttoezichtverordening	85
	58	Verplichte en aansprakelijke gemachtigde (Verordening Medische hulpmiddelen)	87
	59	‘Verantwoordelijke persoon’ onder de cosmeticaverordening en ‘vertegenwoordiger’ onder de RAPV.....	88
2.4.3		Importeur.....	89
	60	Definitie ‘importeur’	89
2.4.3.1		Pre-marketingverplichtingen importeur	89

61	Conformiteitsbeoordelings- of controleplicht?	89
62	Informatieplicht ter identificatie en tracability, controle gebruikersinformatie en waarborgen opslag en vervoersomstandigheden	91
2.4.3.2	Post-marketingverplichtingen importeur	91
63	Algemeen.....	91
2.4.4	Distributeur.....	93
64	Definitie ‘distributeur’	93
65	<i>Online platforms</i> en <i>fulfilment houses</i>	94
66	Importeur of distributeur als fabrikant	95
2.4.4.1	Pre-marketingverplichtingen distributeur.....	96
67	Zorgvuldigheidsnorm distributeur.....	96
68	Controleplichten, mededelingsplichten en waarborgen opslag- en vervoersomstandigheden.....	96
2.4.4.2	Post-marketingverplichtingen distributeur	98
69	Algemeen.....	98
2.5	<i>Implementatie, toezicht en handhaving</i>	99
70	Algemeen.....	99
2.5.1	Het Europese kader	99
71	Post-marketingtoezicht en het Europese handhavingskader (nationale toezichthouders van overheidswege)	99
72	Sanctieclausules	103
2.5.2	De nationale implementatie, het toezicht en de handhaving	105
73	Implementatie in diverse nationale wetten	105
74	Warenwet en onderliggende besluiten.....	106
75	Nationale handhavingsbeleid, sanctionering en informatie over overtredingen	108
2.6	<i>Samenvattende conclusies</i>	112
76	Samenvattend	112
3	Beschermingsbereik van Europese producteisen en bijbehorende verplichtingen vanuit Europees perspectief.....	116
3.1	<i>Inleiding</i>	116
77	Algemeen.....	116
3.2	<i>Het kader van de beginselen van EU-recht</i>	119
78	Conforme interpretatie, directe werking	119
79	Doeltreffendheid en effectieve rechtsbescherming.....	122
80	Europese normen en doeltreffendheid; Europese rechten met ook Europese remedies of slechts nationale remedies?	124
3.3	<i>Drie arresten over het harmonisatie- en beschermingsbereik en de rol van het doeltreffendheidsbeginsel</i>	127
81	Schmitt/TÜV – Een algemene zorgplicht, een beschermd belang, doch geen Europees recht op schadevergoeding jegens NBs.....	127
82	Muñoz/Frumar – Naleving van verplichtingen moet kunnen worden verzekerd in een civiel proces.....	133
83	James Elliott Construction – Geen harmonisatie van vereisten onder het nationale kooprecht	136
3.4	<i>Doelen en te beschermen belangen</i>	141
84	Algemeen.....	141

85	Interne markt en de overige doelen van EU-beleid: veiligheid, volksgezondheid en consumentenbescherming.....	142
86	Eerlijke mededinging als expliciet doel	144
87	Wel of geen bescherming van de economische belangen van marktdeelnemers in de keten.....	147
3.5	<i>Gevolgen van het Europese kader voor privaatrechtelijke normstelling .....</i>	148
88	Beperkt harmonisatiebereik en geen Europees recht op schadevergoeding	148
89	Ruim beschermingsbereik: ten minste enige civielrechtelijke rechtsbescherming voor bepaalde personen.....	149
90	Uitzonderingen die de regel bevestigen: aansprakelijkheid gemachtigde in de Vo. Medische Hulpmiddelen en de Richtlijn Productaansprakelijkheid	149
91	Maximum harmonisatie, minimumnormen in het privaatrecht	150
92	Beperkte conforme interpretatie en de consequenties voor prejudiciële vragen	151
93	Hybridisering van privaatrechtelijke normstelling via de nationale rechtsgronden en bijbehorende vereisten voor remedies	152
94	Samenvattend	154
4	Randvoorwaarden voor het toekennen van betekenis aan geharmoniseerde normen.....	155
4.1	<i>Inleiding .....</i>	155
95	Algemeen.....	155
4.2	<i>Privaatrechtelijke theorievorming over de betekenis van alternatieve regulering voor privaatrechtelijke normstelling .....</i>	156
96	AVV's in het publiek- en het privaatrecht en de kwalificatie van geharmoniseerde normen	156
97	Theorievorming over privaatrechtelijke betekenis van alternatieve normen: binding en rechtsvorming.....	159
98	Waarborgen tegen nadelen van alternatieve regelgeving als alternatieve legitimatie ..	160
4.3	<i>De legitimatie van geharmoniseerde normen.....</i>	162
99	Algemeen.....	162
4.3.1	Reeds geïdentificeerde voor- en nadelen van het gebruik van geharmoniseerde normen ...	163
100	Voordelen	163
101	Nadelen	164
102	Gesuggereerde oplossingen	166
4.3.2	Proces van totstandkoming geharmoniseerde normen	168
103	Algemeen.....	168
104	Het kader van de essentiële eisen	169
105	Totstandkoming mandaat (<i>standardisation request</i>)	169
106	De formele en materiële functie van het mandaat (<i>standardisation request</i>)	172
107	De totstandkoming van de geharmoniseerde norm binnen de Europese normalisatie-instituten	173
108	Publicatie van de verwijzing	176
109	Wettelijk vermoeden van overeenstemming.....	177
110	Uitzondering: bouwproducten en hun prestatie-eisen	178
4.3.3	Externe controle op geharmoniseerde normen	179
111	Algemeen.....	179
112	Interne beroepsprocedure en formele bezwaarprocedure (<i>safeguard procedure</i>).....	180
113	Toetsing aan art. 101 en 102 VWEU (het Europese mededingingsrecht)	181
114	Toetsing aan art. 34 VWEU (het vrije verkeer van goederen)	184

115	Toetsing aan het secundaire EU-recht	186
116	Via art. 267 VWEU – uitleg	187
117	Via art. 267 VWEU – indirecte rechtmatigheidstoetsing?	189
118	Via art. 263 VWEU – directe rechtmatigheidstoetsing?	190
119	Delegatie, rechterlijke controle en de wenselijkheid ervan	192
120	Inhoud van de rechtmatigheidstoets	196
121	De aansprakelijkheid van normalisatie-instituten als controlemechanisme?	196
122	De aansprakelijkheid van de Europese Commissie c.q. de EU voor het in strijd met het recht publiceren van een geharmoniseerde norm	202
123	Publicatie en auteursrecht	203
124	Vergelijking met normalisatienormen waarnaar in nationale wetten wordt verwezen en het huidige criterium van art. 79 RO	204
4.4	<i>Gevolgen voor privaatrechtelijke normstelling</i>	210
125	(Alternatieve) legitimatie?	210
126	De controle op geharmoniseerde normen en het belang van de kwalificatie als EU-recht voor het privaatrecht	212
5	De vertaalslag van Europese productnorm naar privaatrechtelijke normstelling	216
5.1	<i>Inleiding</i>	216
127	Algemeen	216
5.2	<i>Verbinding en autonomie</i>	217
128	Europese productnormen: gedragsnormen, regulering van producteigenschappen of technische methodes?	217
129	De deels autonome rol van het privaatrecht: het complementaire karakter van het aansprakelijkheidsrecht	218
130	Doelen van productnormen, afgewogen belangen, informatie over risico's en vertaling naar de uiteindelijk technisch gemaakte keuzes	221
131	Gezichtspunten voor de koppeling tussen productnorm, privaatrechtelijke normstelling en de voorliggende rechtsvraag	223
6	Contractuele normstelling	224
6.1	<i>Inleiding</i>	224
132	Algemeen	224
133	Uitgangspunten contractuele normstelling en afbakening	225
6.2	<i>Algemene contractuele normstelling</i>	226
6.2.1	Internationale theorie en buitenlands recht	226
134	Algemeen	226
6.2.2	Nederlands recht – algemeen kader	229
135	Totstandkoming: wil, verklaring en vertrouwen	229
136	Uitleg van de overeenkomst: de door partijen beoogde rechtsgevolgen	229
137	Uitleg: ruimere of beperktere rol van de redelijkheid en billijkheid?	230
138	Aanvulling van wat is overeengekomen: algemeen	233
139	Aanvulling door de wet	233
140	Aanvulling door gewoonte	236
141	Aanvulling door de redelijkheid en billijkheid	238
142	Invulling van de redelijkheid en billijkheid aan de hand van Europese productnormen en daaraan gekoppelde verplichtingen	239
143	Drie bijzondere hybride rechtvaardigingen voor 'binding'	244

	144	Hybride: lidmaatschap van een organisatie of vereniging	245
	145	Hybride: eenzijdige verklaring, de CE-markering en de DoC	246
	146	Hybride: consensus in rechte via het partijdebat	250
	147	Vreemde eend: de overeenkomst met de gemachtigde onder de nieuwe Verordeningen voor Medische Hulpmiddelen	250
6.2.3		Nederlands recht – feitenrechtspraak over normalisatienormen	251
	148	Rol van normalisatienormen bij contracten – algemeen beeld	251
	149	Expliciete verwijzing in de overeenkomst	252
	150	Impliciet van toepassing op grond van gerechtvaardigd vertrouwen ingegeven door concrete omstandigheden	258
	151	Gelaagde toepassing en directe toepassing	260
	152	Verweer op basis van normalisatienormen	262
	153	Geen duidelijke reden voor toepassing of toepassing op initiatief van de deskundige ..	263
6.3		<i>De bijzondere contractuele norm van conformiteit bij koop</i>	263
6.3.1		Buitenlands recht	263
	154	Conformiteit onder het Engelse commerciële kooprecht	263
	155	Conformiteit onder het Duitse commerciële kooprecht	267
6.3.2		Nederlands recht – algemeen kader	268
	156	Conformiteit in het BW en in de Richtlijn Consumentenkoop	268
	157	Impliciete toepasselijkheid van overheidsvoorschriften als onderdeel van de conformiteit bij koop vanwege gerechtvaardigd vertrouwen	270
	158	Gelaagde toepassing van geharmoniseerde normen	271
	159	Verskil in gerechtvaardigde verwachting over het naleven van overheidsvoorschriften en het geschikt zijn voor normaal gebruik bij internationale koop onder de CISG	271
	160	Indirecte toepassing via het geobjectieerde normale gebruik	275
	161	Publiekelijk gedane mededelingen over het product	278
6.3.3		Nederlandse recht – feitenrechtspraak over normalisatienormen	278
	162	Conformiteit van onroerende zaken	278
	163	Conformiteit van roerende zaken	281
6.4		<i>De gevolgen van betekenis bij contractuele normstelling</i>	282
6.4.1		Algemene contractuele normstelling	282
	164	Uitleg van geharmoniseerde normen en andere normalisatienormen	282
	165	Inhoudelijke toets van de schending van normalisatienormen	286
	166	Toerekenbaarheid krachtens schuld, wet, rechtshandeling of verkeersopvatting	288
	167	Contractuele afdwingbaarheid van de naleving van productnormen	292
	168	Betekenis voor causaal verband	292
6.4.2		Bijzondere contractuele normstelling: koop	292
	169	Toerekenbaarheid bij koop krachtens verkeersopvatting	292
	170	Versterkte betekenis door kanalisatie en regres bij koop	295
6.5		<i>Beperkingen aan contractuele normstelling uit hoofde van productnormen</i>	296
	171	Grenzen aan de partijautonomie: beperkende werking redelijkheid en billijkheid en de onredelijk bezwarende bedingen	296
	172	Grenzen aan de partijautonomie: nietigheid	299
6.6		<i>Conclusie</i>	303
	173	Samenvattend	303
7		Buitencontractuele normstelling	306
7.1		<i>Inleiding</i>	306

	174 Algemeen.....	306
7.2	<i>Productaansprakelijkheid</i>	306
7.2.1	Introductie en algemene uitgangspunten	306
	175 Introductie.....	306
	176 Kernvereisten, harmonisatieniveau en toepassingsbereik.....	307
	177 Doelen van de richtlijn, evaluatie en de verhouding tot het productveiligheidsrecht....	311
7.2.2	Betekenis voor de verweren	315
	178 Dwingende overheidsvoorschriften (<i>regulatory compliance defence</i>)	315
	179 Het ontwikkelingsrisico (<i>development risk defence</i>)	317
7.2.3	Betekenis voor gebrekkigheid.....	322
	180 De Europese <i>consumer expectation test</i>	322
	181 Onduidelijkheid over <i>cost/benefit</i> -benaderingen en de eis van generieke causaliteit ...	325
	182 Gebrekkigheid en schending van producteisen	330
	183 Gebrekkigheid en schending van geharmoniseerde normen.....	334
	184 Gebrekkigheid en het volgen van producteisen en geharmoniseerde normen.....	335
	185 Gebrekkigheid: ontwerpgebreken en testmethoden uit normalisatienormen.....	342
	186 Gebrekkigheid en het algemene veiligheidsvereiste onder de RAPV.....	343
	187 Gebrekkigheid en andere invloed van productnormen?.....	347
	188 Het vereiste van causaal verband bij productaansprakelijkheid.....	348
7.2.4	Tussenconclusie	349
	189 Principiële keuzes ter invulling van het gebrekkigheids criterium en <i>guidance</i>	349
	190 De richtlijn als toekomstige grondslag voor ge- en verboden: pas op de plaats.....	352
7.3	<i>Onrechtmatige daad</i>	354
	191 Introductie.....	354
	192 Algemene uitgangspunten	355
7.3.1	Strijd met de wet, relativiteit en toerekenbaarheid	356
7.3.1.1	Duits recht	356
	193 Strijd met de wet, relativiteit en toerekenbaarheid.....	356
7.3.1.2	Engels recht	357
	194 Strijd met de wet, relativiteit en toerekenbaarheid.....	357
7.3.1.3	Nederlands recht – Strijd met de wet	358
	195 Schending van producteisen	358
	196 Buiten toepassing laten van verouderde of onjuiste producteisen	359
	197 Volgen van geharmoniseerde normen en het wettelijke bewijsvermoeden	360
	198 Schending van geharmoniseerde normen.....	362
	199 Ontbreken van een privaatrechtelijk geharmoniseerd bewijsvermoeden en de nationale leer van formele rechtskracht	364
7.3.1.4	Nederlands recht – Relativiteit.....	367
	200 Het relativiteitsvereiste	367
	201 Potentiële beschermde belangen, schade en wijze van ontstaan ervan in relatie tot productnormen	368
	202 Huidige stand van het debat en de rechtspraak over relativiteit van productnormen...	369
	203 Kader van Lankhorst in de Europese context van productnormen	371
	204 Beschermde belangen: een eerste aanzet	373
	205 Soorten schade: principiële keuzes	378
	206 Correctie-Langemeijer.....	379
7.3.1.5	Nederlands recht – Toerekenbaarheid.....	380
	207 Toerekenbaarheid en strijd met de wet.....	380
	208 Schuld: andere factoren zoals de CE-markering.....	380

209	Verkeersopvatting: rechtsdwaling.....	381
7.3.2	Strijd met het ongeschreven recht	382
7.3.2.1	Duits recht	382
210	Zorgplichten naar Duits recht.....	382
211	Duitse kennis- c.q. veiligheidsniveaus	384
212	Anerkannte Regeln der Technik	385
213	Zorgplicht producent en producteisen, geharmoniseerde normen en andere normalisatienormen	387
214	Zorgplicht van de quasi-producent en importeur	392
215	Zorgplicht van de leverancier	394
216	Zorgplicht in andere rechtsverhoudingen	394
7.3.2.2	Engels recht	395
217	Zorgplichten naar Engels recht.....	395
218	Zorgplicht van de producent	396
219	Zorgplicht van andere marktdeelnemers in de keten	397
220	Zorgplicht in andere rechtsverhoudingen	398
7.3.2.3	Nederlands recht – algemene kader	400
221	Diverse zorgplichten bij gevaarzetting en productnormen	400
222	Objectieve kenbaarheid als ondergrens en geschreven veiligheidsnormen	402
223	Voorzienbaarheid van het risico: het kennisniveau van de actor	403
224	Het volgen van wettelijke eisen en normalisatienormen.....	405
225	De schending van wettelijke eisen	408
226	Vergelijking met de invloed van andere alternatieve regelgeving.....	411
7.3.2.4	Nederlandse recht – feitenrechtspraak over normalisatienormen.....	415
227	Zorgplichten in het kader van gevaarzetting en normalisatienormen	415
228	Zorgplichten van kabel- en leidingbeheerders	418
229	Opstalaansprakelijkheid en normalisatienormen	420
230	Werkgeversaansprakelijkheid en normalisatienormen.....	422
231	Zorgplicht van anderen dan de producent buiten gevaarzetting en normalisatienormen 423	
7.3.2.5	Nederlands recht – betekenis voor de hier onderzochte rechtsverhoudingen.....	425
232	Productaansprakelijkheid ex art. 6:162 lid 1 e.v. BW: reflexwerking.....	425
233	Nadelen van reflexwerking vanuit nationaal en Europeesrechtelijk perspectief.....	429
234	Reflexwerking: kenbaarheid en het ontwikkelingsrisicoverweer	434
235	Zorgplichten producent.....	434
236	Zorgplicht producent en gesloten producteisen vastgesteld uit hoofde van het voorzorgsbeginsel.....	435
237	Zorgplicht van de quasi-producent en de importeur jegens de gebruiker.....	436
238	Zorgplicht van de zuivere leverancier jegens gebruikers	437
239	Zorgplichten jegens concurrenten.....	439
240	Zorgplichten van marktdeelnemers in de keten met het oog op transactieschade en productnormen	440
241	Zorgplichten van marktdeelnemers in de keten met het oog op economische belangen en zuivere vermogensschade: een economisch <i>Kelderluik</i>	442
242	Marktdeelnemers als opstal- en zaakbezitters en productnormen	445
7.3.3	Tussenconclusie	445
243	Strijd met de wet, de hoge eisen in de Nederlandse jurisprudentie aan relativiteit en het vereiste van toerekenbaarheid	445
244	Strijd met het ongeschreven recht: het relateren van productnormen aan het kennisniveau van de actor en aan de gezichtspunten bij gevaarzetting	446

	245	Strijd met het ongeschreven recht: reflexwerking van gebrekkigheid en productennormen en de aansprakelijkheid van andere marktdeelnemers.....	447
7.4		<i>Bijzondere buitencontractuele en hybride normen</i>	448
	246	Duitsland: Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG).....	448
	247	Hybride: oneerlijke handelspraktijken	450
	248	Misleidende en vergelijkende reclame ('B2B').....	453
	249	Vreemde eend: de aansprakelijkheid van de gemachtigde onder de Verordeningen Medisch hulpmiddelen	455
	250	Tussenconclusie.....	456
7.5		<i>Het vereiste van causaal verband</i>	456
	251	Introductie.....	456
7.5.1		Buitenlands recht.....	457
	252	Duitsland: bewijsvermoedens en productnormen.....	457
7.5.2		Nederlands recht	458
	253	Omkeringsregel en productnormen	458
	254	Omkeringsregel en gesloten producteisen uit hoofde van het voorzorgsbeginsel.....	462
	255	Omkering en waarschuwings- en informatieplichten uit productnormen.....	464
	256	Omkeringsregel en rechtspraak over andere normalisatienormen	466
	257	Feitelijke vermoedens	467
	258	Omvangsfase: redelijke toerekening.....	467
7.5.3		Tussenconclusie	468
	259	Vooraf indirecte betekenis van productnormen voor het vereiste van causaal verband	468
7.6		<i>Conclusie</i>	469
	259a	Verwijzing en schema Annex II.....	469
8		Slotbeschouwing	470
8.1		<i>Inleiding</i>	470
	260	Algemeen.....	470
8.2		<i>Beantwoording van de hoofdvraag aan de hand van de voorgaande hoofdstukken</i>	470
	261	Europese productnormen en het systeem waarin zij zijn ingebed (hoofdstuk 2).....	470
	262	Het harmonisatie en beschermingsbereik van Europese productnormen en daarmee samenhangende verplichtingen (hoofdstuk 3).....	471
	263	De randvoorwaarden voor het toekennen van betekenis aan geharmoniseerde normen bij privaatrechtelijke normstelling (hoofdstuk 4)	472
	264	Privaatrechtelijke normstelling en productnormen in theorie: een streven naar coherente, doch autonome normstelling (de hoofdstukken 5, 6 en 7)	473
	265	Privaatrechtelijke effectieve rechtsbescherming en productnormen (hoofdstuk 3 vergeleken met hoofdstukken 6 en 7).....	475
8.3		<i>De opbrengst van de vergelijking met rechtspraak over andere wettelijke eisen en andere normalisatienormen (hoofdstukken 6 en 7)</i>	477
	266	Algemeen beeld feitenrechtspraak	477
	267	Grote invloed van het partijdebat, de technische complexiteit van normen en de (gerechts)deskundige	478
	268	Open normen: toegangspoort voor productnormen, doch ook oorzaak van hun eroderende rol.....	479
	269	Olievelekwerking van normalisatienormen.....	479

270	Accentverschuiving: van Europese beginselen en alternatieve legitimatie naar inhoud, doel, strekking en informatieve waarde van de norm	480
271	Kwalificatie als recht: een stap voor de rechtsontwikkeling, maar het initiatief vooralsnog bij partijen	480
272	Vooronderstelling terecht?	481
8.4	<i>Nadere normatieve duiding</i>	482
273	Pleidooi voor het gebruik van productnormen bij privaatrechtelijke normstelling en in het civiele proces.....	482
8.5	<i>Gezichtspunten ter bepaling van de betekenis van Europese productnormen voor de normstelling in het privaatrecht</i>	484
274	Algemeen.....	484
275	Vragen die zien op de productnorm: herkomst, inbedding, toepasselijkheid, inhoud en (verdere) informatieve waarde van de productnorm	485
276	Vragen die de productnorm relateren aan de persoon: normadessaat, kennisniveau en indirecte relevantie	487
277	Vragen over het relateren van de productnorm aan de privaatrechtelijke gedragsnorm 488	
278	Bijzondere factoren die voortvloeien uit het specifieke privaatrechtelijk beoordelingskader.....	489
279	Voor het aansprakelijkheidsrecht in het bijzonder: de relatie tussen norm, het belang en de schade (relativiteit) en het verband tussen normschending en schade (causaliteit).490	
8.6	<i>Resterende observaties, aandachtspunten en aanbevelingen</i>	491
280	Huidige instructiemogelijkheden van de rechter ter zitting, prejudiciële vragen en het vragen om duiding van gebruikte normen door deskundigen	491
281	Kenbaarheid van productnormen: de rol van de EU-wetgever, normalisatie-instituten, partijen en de rechter.....	493
282	Kenbaarheid van privaatrechtelijke trouvailles in het productenrecht	495
283	Controle op normalisatie via het civiel recht: een utopische gedachte	495
8.7	<i>Hoe nu verder?</i>	497
284	Beantwoorden aan de roep om meer coherentie door harmonisatie?	497
285	Privaatrechtelijke handhaving van productveiligheidsrecht? Drempels en effecten in theorie en praktijk en de roep om empirisch onderzoek	499
286	Afsluiting.....	501
	Summary	503
1	Background, central question and aim of the research.	503
2	European Product Standards and how they are embedded in the European and national legal framework.....	504
3	The scope of harmonisation of product standards and connected obligations and the ambit of protection from a European perspective.....	504
4	Preconditions for the significance and weight of harmonised standards.	505
5	Translating European Product standard into private law standards.	506
6	Contractual standards.	507
7	Non-contractual standards.....	510
8	Concluding observations	515
	Annex I – Rechtspraakonderzoek over normalisatienormen	517

Annex II – Schema’s behorende bij hoofdstuk 6 en hoofdstuk 7	521
Literatuurlijst	523
<i>Handboeken, naslagwerken en monografieën met eigen citeerwijze .....</i>	523
<i>Boeken en tijdschriftartikelen .....</i>	527
<i>Blog .....</i>	569
Rechtspraakregister	569
<i>Europese Hof voor de Rechten van de Mens .....</i>	569
<i>Hof van Justitie .....</i>	569
<i>Gerecht van Eerste Aanleg .....</i>	574
<i>Hoge Raad der Nederlanden .....</i>	575
<i>Hoven .....</i>	579
<i>Rechtbanken .....</i>	580
<i>Rechtspraak Duitsland .....</i>	583
<i>Rechtspraak Oostenrijk .....</i>	584
<i>Rechtspraak VK .....</i>	585
<i>Rechtspraak VS .....</i>	585
<i>Rechtspraak Ierland .....</i>	586
<i>Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State .....</i>	586
<i>College van beroep voor het bedrijfsleven .....</i>	586
<i>Arbitrage .....</i>	586
Verordeningen, richtlijnen en andere besluiten van de instellingen van de EU	587
Curriculum Vitae	595

Afkortingenlijst

Aant.	aantekening
ADCO	<i>Administrative Cooperation Group</i>
AFNOR	<i>Association Française de Normalisation</i>
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
Arbo	arbeidsomstandigheden
Art.	artikel/artikelen
bijv.	bijvoorbeeld
B2B	<i>Business to Business</i>
B2C	<i>Business to Consumer</i>
BS	<i>British Standard</i>
BSI	<i>British Standard Institute</i>
CBB	College van Beroep voor het bedrijfsleven
CE	<i>Conformité Européenne</i> – Europese conformiteitsmarkering
CEN	<i>Comité Européen de Normalisation</i> – <i>European Committee for Standardization</i>
CENELEC	<i>Comité Européen de Normalisation Electrotechnique</i> – <i>European Committee for Electrotechnical Standardization</i>
c.s.	<i>cum suis</i> - met de zijnen/haren
DoC	<i>Declaration of Conformity</i> – Verklaring van Overeenstemming
DIN	<i>Deutsches Institut für Normung</i>
e.a.	en anderen
EC	Europese Commissie
ECLI	European Case Law Identifier
e.e.a.	een en ander
EER	Europees Economische Ruimte. Lid zijn alle EU-landen, Noorwegen, IJsland en Liechtenstein
e.v.	en volgende
EG	Europese Gemeenschap
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EFSA	European Food Safety Authority
EMA	<i>European Medicines Agency</i> – Europees Geneesmiddelenbureau
ESMA	<i>European Securities and Markets Authority</i>
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
EN	Europese Norm
ESO	European Standard Organization
ETSI	European Telecommunications Standards Institute
EU	Europese Unie
GS	Groene Serie
GvEA	Gerecht van Eerste Aanleg (onderdeel van het Hof van Justitie van de Europese Unie)
Gw	Grondwet
Handvest	Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie
HR	Hoge Raad
HvJ EU/EG	Hof van Justitie van de Europese Unie/Europese Gemeenschap

ICSMS	<i>Internet-supported information and communication system for the pan-European market surveillance</i>
IEC	<i>International Electrotechnical Commission</i>
IGZ	Inspectie voor de Gezondheidszorg
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
ISO	<i>International Standards Organization</i>
jo.	<i>juncto</i> – in verbinding gelezen met
Ktr.	kantonrechter
m.i.	mijns inziens
m.n.	met name
MvT	Memorie van Toelichting
NB	<i>Notified Body</i> – aangemelde instantie
NEC	Stichting Nederlands Elektrotechnisch Comité
NEN	NEDerlandse Norm, tevens het Koninklijk Nederlands Normalisatie-Instituut, tevens het nauwe samenwerkingsverband tussen deze laatste en de Stichting NEC
NLF	<i>New Legislative Framework</i>
nr.	nummer
NVWA	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit
o.a.	onder andere
OHP	oneerlijke handelspraktijken
o.m.	onder meer
p.	pagina
par.	Paragraaf
PbEU	Publicatieblad van de Europese Unie
RAPV	Richtlijn Algemene Productveiligheid
RAPEX	<i>Rapid Alert System for dangerous non-food products</i> onder de RAPV, thans <i>Safety Gate</i>
Rb.	rechtbank
Rv	Wetboek van Burgerlijke rechtsvordering
r.o.	rechtsoverweging
RO	Rechterlijke Organisatie
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
T&C	Tekst en Commentaar
TM	Toelichting Meijers
vb.	voorbeeld
VEU	Verdrag betreffende de Europese Unie
vgl.	vergelijk
VK	Verenigd Koninkrijk
VS	Verenigde Staten
VWEU	Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
Vzr.	Voorzieningenrechter